

Grundlagsutskottet

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av lagen om studiestöd

Till kulturutskottet

INLEDNING

Remiss

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av lagen om studiestöd (RP 40/2015 rd): Ärendet har remitterats till grundlagsutskottet för utlåtande. Utlåtandet ska lämnas till kulturutskottet.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- regeringssekreterare Aino Still, undervisnings- och kulturministeriet
- juris doktor, docent Liisa Nieminen
- professor Veli-Pekka Viljanen.

Propositionen

I propositionen föreslås det att lagen om studiestöd ändras. Det föreslås att studiepenningens belopp inte längre ska justeras enligt folkpensionsindex. När det gäller 18- och 19-åriga studerande på andra stadiet som bor någon annanstans än hos sina föräldrar föreslås det att gränserna för föräldrarnas inkomster höjs med 13 procent, för att stödet bättre ska räcka till och för att främja jämlikheten mellan studerande på olika utbildningsstadier.

I motiven till lagstiftningsordningen granskas bland annat förslaget om att slopa indexbindningen av studiepenningen och hur föräldrarnas inkomster påverkar studiepenningens belopp för olika studerandegrupper mot bakgrund av grundlagens 6 § 2 mom. och 16 § 2 mom. I motiven tittar man dessutom på hur förslaget förhåller sig till bestämmelserna om rättsskydd och garantierna för en god förvaltning i 21 § i grundlagen.

Propositionen hänför sig till budgetpropositionen för 2016 och avses bli behandlad i samband med den. Lagen avses huvudsakligen träda i kraft den 1 augusti 2016.

Utlåtande GrUU 6/2015 rd

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Utgångspunkter

Enligt 16 § 2 mom. i grundlagen ska det allmänna säkerställa lika möjligheter för var och en att oavsett medellöshet enligt sin förmåga och sina särskilda behov få även annan än grundläggande utbildning samt utveckla sig själv. Bestämmelsen påför det allmänna en allmän skyldighet att bland annat se till att medellöshet inte blir ett hinder för att få utbildning (RP 309/1993 rd och GrUU 26/2013 rd).

Rätten att oavsett medellöshet få också annan än grundläggande utbildning ska tryggas på det sätt som föreskrivs närmare i lag. Regleringsförbehållet förutsätter att bestämmelser som tryggar denna rätt utfärdas på lagnivå men överlåter åt lagstiftaren att besluta om bestämmelsens närmare innehåll. Lagstiftningen om studiestödet tillgodoser för sin del uppdraget i grundlagens 16 § 2 mom. (GrUB 10/1998 rd och GrUU 26/2013 rd).

Indexbindningen av studiepenningen och sloandet av bindningen

Enligt 11 § 6 mom. i den gällande lagen om studiestöd justeras studiepenningsbeloppen i början av varje läsår på det sätt som föreskrivs i lagen om folkpensionsindex. I regeringens proposition föreslås det att man permanent slopar denna indexbindning. Syftet med ändringen är att verkställa de nödvändiga anpassningsåtgärder inom de offentliga finanserna som regeringen fattat beslut om. Förslaget väntas medföra en inbesparing på 23 miljoner euro fram till 2019.

När studiepenningen bands till index 2013 framhöll grundlagsutskottet att ändringen förbättrar de studerandes ekonomiska ställning. Utskottet ansåg att indexbindningen var ett exempel på en reform som tillgodoser det uppdrag som föreskrivs för det allmänna i grundlagens 16 § 2 mom. (GrUU 26/2013 rd). Mot bakgrund av detta kommer det nu föreslagna sloandet av indexbindningen av studiepenningen att försvaga de studerandes ställning jämfört med situationen 2013. Grundlagens 16 § 2 mom. garanterar emellertid inte i sig att studiepenningen hålls på uttryckligen den nuvarande nivån och förutsätter inte heller att studiepenningen höjs enligt förhöjningen i den allmänna kostnadsnivån. Det ligger helt i linje med den handlingsskyldighet som ålagts lagstiftaren att den sociala tryggheten riktas och utvecklas enligt samhällets ekonomiska resurser vid dimensioneringen av sociala rättigheter och att man kan ta hänsyn till den rådande situationen inom samhällsekonomin och de offentliga finanserna vid dimensioneringen av förmåner som direkt finansieras av det allmänna (se t.ex. GrUU 34/1996 rd, GrUU 6/2009 rd).

Utskottet anser att sloandet av indexbindningen inte har särskilt stor ekonomisk betydelse på individnivå när man beaktar den förväntade indexutvecklingen under de närmaste åren. Förslaget innebär således inte en så stor försämring av nivån på en grundläggande rättighet att det skulle vara problematiskt ur ett statsförfattningsrättsligt perspektiv, menar utskottet.

Beaktande av föräldrarnas inkomster i studiestödet

Enligt 19 § 1 mom. i lagen om studiestöd beaktas inte föräldrarnas inkomster när studiestöd beviljas högskolestuderande. Enligt 2 mom. beaktas föräldrarnas inkomster då det gäller andra stu-

Utlåtande GrUU 6/2015 rd

derande än högskolestuderande när studiepenning beviljas, om den studerande inte har fyllt 20 år, samt när bostadstillägg beviljas, om den studerande inte har fyllt 18 år. Det betyder att andra studerande har en svagare ställning än högskolestuderande. Regeringen föreslår inga ändringar i 19 § 1 och 2 mom. i lagen om studiestöd.

I 19 § 4 mom. föreslås det att gränsen för när föräldrarnas inkomster minskar studiepenningen för en 18- eller 19-åring som studerar i någon annan läroanstalt än en högskola och som bor någon annanstans än hos sin förälder höjs från 53 000 till 60 000 euro. Det betyder att gränsen höjs med cirka 13 procent. Den föreslagna ändringen minskar alltså skillnaderna mellan högskolestuderande och andra studerande men avskaffar inte den helt.

Regleringen har betydelse med avseende på både 16 § 2 mom. i grundlagen och förbudet mot diskriminering i 6 § 2 mom. i grundlagen. Enligt den senare bestämmelsen får ingen särbehandlas utan godtagbart skäl på grund av bland annat ålder eller av någon annan orsak som gäller hans eller hennes person.

Enligt propositionsmotiven har den föreslagna regleringen samband med 3 § i lagen om underhåll för barn där det sägs att föräldrarna svarar för kostnaderna för barnets utbildning även efter det barnet fyllt aderton år, om detta prövas skäligt. I det fallet beaktas särskilt barnets anlag, utbildningstiden och kostnaderna för utbildningen samt barnets möjligheter att efter avslutad utbildning självt svara för kostnaderna för denna.

Grundlagsutskottet påpekar att de bestämmelserna inte i sig motiverar att studerande behandlas olika. Utskottet anser att det inte ligger helt i linje med jämlikhetsbestämmelserna i grundlagens 6 § att föräldrarnas inkomster inte påverkar studiestödets belopp för högskolestuderande medan de kan påverka studiestödet för en 18- eller 19-åring som studerar i någon annan läroanstalt än en högskola (se också GrUU 26/2013 rd). Utskottet framhåller dock att den föreslagna regleringen i detta avseende innebär en förbättring jämfört med i dag, eftersom inkomstgränserna höjs.

I propositionen sägs det att avsikten är att stegvis helt och hållet frångå att föräldrarnas inkomster sänker studiepenningen för myndiga studerande på andra stadiet som bor självständigt. Till dessa delar upprepar utskottet med eftertryck sin tidigare ståndpunkt (se GrUU 26/2013 rd) att regeringen måste skynda på reformen. Det är viktigt med tanke på både jämlikhetsbestämmelserna i grundlagen och den bestämmelse i 16 § 2 mom. i grundlagen enligt vilken var och en ska säkerställas lika möjligheter att få även annan än grundläggande utbildning.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Grundlagsutskottet anför

att lagförslaget kan behandlas i vanlig lagstiftningsordning.

Helsingfors 23.10.2015

Utlåtande GrUU 6/2015 rd

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Annika Lapintie vänst
vice ordförande Tapani Tölli cent
medlem Simon Elo saf
medlem Maria Guzenina sd
medlem Anna-Maja Henriksson sv
medlem Hannu Hoskonen cent
medlem Antti Häkkänen saml
medlem Ilkka Kantola sd
medlem Kimmo Kivelä saf
medlem Antti Kurvinen cent
medlem Markus Lohi cent
medlem Leena Meri saf
medlem Ville Niinistö gröna
medlem Ulla Parviainen cent
medlem Wille Rydman saml
medlem Ville Skinnari sd.

Sekreterare var

utskottsråd Matti Marttunen.